

СУТНІСТЬ ТА ВИТОКИ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Левченко Фессалоніка,

кандидат педагогічних наук, доцент,

старший науковий співробітник

відділу профільного навчання

Інститут педагогіки НАПН України

grigorina_apn@ukr.net

м. Київ, Україна

Ключові слова: компетентісно орієнтований підхід, компетентність, компетенція, освітній процес.

Звернення до компетентісно орієнтованого навчання обумовлено кризою, в якій опинилася наша шкільна освіта, а причина її відома – вимоги інформаційного суспільства до освіченості особистості: не знання, уміння й навички, а базовані на них, а також на досвіді, цінностях, схильностях компетентності.

Перехід до компетентісного підходу означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях, на організацію освітнього процесу на основі тверезого урахування затребуваності навчальних досягнень випускника школи в суспільстві, забезпечення його спроможності відповідати реальним запитам швидкозмінюваного ринку й мати сформований потенціал для швидкої безболісної адаптації як у майбутній професії, так і в соціальній структурі. Перспективність компетентісного підходу полягає в тому, що він передбачає високу готовність випускника школи до успішної діяльності в різних сферах.

Уперше в українській освіті поняття «компетентність» з'являється у Концепції розвитку 12-річної школи (кінець 90-х р. ХХст.). Саме в цьому освітньому документі було вжито поняття «достатньо життєвої та соціальної компетентності як чинника «прориву до якісно нової освіти», виділено серед пріоритетів у формуванні змісту – «забезпечення життєвої, соціальної, комунікативної та комп'ютерної компетентностей» [2].

Незважаючи на те, що проблемою компетентісного підходу, формуванням компетентності займалося багато вітчизняних вчених, доводиться констатувати, що у сучасній психолого-педагогічній та лінгводидактичній літературі немає єдності у визначенні сутності даного

поняття.

О. Новіков компетентнісний підхід визначає як один із можливих шляхів розв'язання проблеми відображення суб'єктивних компонентів культури в змісті освіти [1]. «Цей підхід, – наголошує учений, – ґрунтується на концепції компетенцій як основі формування в учнів здібностей розв'язувати важливі практичні задачі і виховання особистості в цілому» [там само]. Дослідник вважає компетентнісний підхід перспективним щодо розробки змісту освіти, оскільки може надати йому діяльній і практикоорієнтованій спрямованості. О. Новіков водночас застерігає від його абсолютизації. Застереження пов'язується з тим, що компетентнісний підхід може продуктивно охоплювати лише суб'єктивний аспект змісту освіти, а не весь зміст в цілому [там само]. О. Пометун під компетентнісним підходом розуміє спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності і поведінкові моделі особистості» [4]. О. Лебедев вважає, що компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів [3].

Таблиця 1

Підходи до навчання, що пов'язані з компетентнісним підходом

Підхід	Мета підходу	Роль учителя	Роль учня	Переваги	Недоліки
компетентнісний	передбачає не засвоєння учнями окремих один від одного знань і умінь, а оволодіння ними в комплексі і опис можливостей, які можуть набути учні в результаті освітньої діяльності	переосмислення цілей і завдань навчання, перегляду освітніх технологій, висуває певні вимоги до способів, прийомів, методики організації системи контролю в навчальному процесі	надання суб'єктам навчального процесу максимально широких можливостей навчатися	комплексне оволодіння знаннями окремих один від одного предметів	недостатньо уваги приділяється теоретичному навчанню

діяльнісний	вирішення задач, тобто, освоєння діяльності, особливо нових видів діяльності: навчально-дослідницької, пошуково-конструкторської, творчої та ін.	учитель в такій моделі навчання забезпечує учням досить високий ступінь діяльній самостійності	учень зможе сформувати свою систему цінностей, підтримувану соціумом; той, кого навчають сам обирає освітню траєкторію в детально розробленому і вміло організованому навчальному середовищі	створюються такі умови для навчання, щоб суб'єкти навчально-го процесу були максимально самостійними	занадто багато уваги приділено самоосвіті
Особистісно орієнтований	когнітивний розвиток особистості; оцінюються не тільки підсумкові знання, а й зусилля учня	виявлення та врахування психофізіологічних особливостей учня, його інтересів, життєвих цілей, особистих потреб, тощо	можливість вивчати навчальний матеріал на різних рівнях (але не нижче базового) в залежності від інтелектуальних здібностей і індивідуальних переваг	заснований на принципі індивідуального підходу, при якому враховується індивідуальні особливості кожного учня	відсутність колективної роботи, або остання зведена до мінімуму

Розглянувши усі три підходи у порівнянні, з'ясувалося, що компетентнісний має ряд переваг з-поміж інших, зокрема: сприяє навчити вчитися (визначати цілі пізнавальної діяльності, вибирати необхідні джерела інформації, вибирати оптимальні способи реалізації поставлених цілей, оцінювати отримані результати); навчити пояснювати явища дійсності, їх сутність, причини, взаємозв'язки; навчити орієнтуватися в ключових проблемах сучасного життя – екологічних, політичних та ін; навчити орієнтуватися в світі духовних цінностей, що відображають різні культури і світогляд; навчити вирішувати проблеми, пов'язані з реалізацією певних соціальних ролей; навчити вирішувати проблеми, загальні для різних видів професії та іншої діяльності. Ключовими

поняттями компетентісного підходу є компетентність і компетенція.

Відносно освітнього процесу правомірною є позиція тих учених, які розглядають «компетенцію» як категорію об'єктивну, тобто як норму, вимогу, ціль, а «компетентність» – суб'єктивну, особистісну, як результат оволодіння певною компетенцією [1].

Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості [1].

За старими програмами – це сукупність знань, умінь, навичок та способів діяльності, за новими – рівень навчальних досягнень.

Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності [1].

Тобто під компетенцією слід розуміти задану вимогу, норму освітньої підготовки учня, а компетентність – як його реально сформовані особистісні якості та мінімальний досвід діяльності.

Запровадження компетенцій у зміст освіти зумовлено потребою розв'язати проблеми, серед яких – неспроможність учнів застосовувати засвоєні знання, уміння, навички, способи діяльності й ціннісні орієнтації в реальних життєвих ситуаціях, виконувати вимоги суспільства щодо оновлення знань, тобто реалізації безперервного навчання. А також здатність пристосовуватися до швидкої зміни суспільно-економічних умов, адаптуватися в змінених умовах, уміти знаходити шляхи розв'язання проблем, що виникають у практичній, пізнавальній, комунікативній та інших видах діяльності.

Література

1. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
2. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_5-2290-01?lang=ru [29.10.2019]
3. Лебедев, О. Компетентнісний підхід в освіті / О. Лебедев // Позашкілля. 2010. № 1. С. 17–18.
4. Пометун О.І. Реалізація компетентісного і діяльнісного підходів у сучасному підручнику історії / О.І. Пометун // Український педагогічний журнал. 2015. № 2 С. 146–155.